

6. Касіч Н. П. Теоретичні аспекти виховання цілеспрямованості старших підлітків у фізкультурно-оздоровчій діяльності / Н. П. Касіч // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Інститут проблем виховання НАПН України. – К., 2017. – Вип. 21, кн. 1. – С. 263–274.
7. Лесгафт П. Ф. Собрание педагогических сочинений / П. Ф. Лесгафт. – Т. 3. – М.: Государственное издательство „Физкультура и Спорт”, 1956. – 440 с.
8. Остапенко О. І. Виховання у старших підлітків інтересу до занять фізичною культурою в загальноосвітній школі [Текст]: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Остапенко Олександр Іванович. – К., 2014. – 225 с.
9. Тимчик М. В. Єдність школи та сім'ї у військово-патріотичного вихованні старших підлітків у процесі занять хортингом / М. В. Тимчик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, кн. 2. – С. 313–321.
10. Тимчик М. В. Патріотичне виховання старших підлітків у процесі фізкультурно-масової роботи: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / М. В. Тимчик. – К., 2013. – 222 с.

Коваленко Н.Л., Прищепя Т.В.

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ СТУДЕНТІВ-СПОРТСМЕНІВ В РАМКАХ ПРОЦЕСУ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

В роботі представлені результати дослідження особливостей педагогічного процесу оволодіння іноземними мовами студентів-спортсменів в рамках процесу їх професійної соціалізації у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту. На основі отриманих даних було встановлено, що студенти-спортсмени достатньо працездатні, якщо їх залучати до навчання іноземним мовам у спортивному виші за специфічними системними методиками викладання.

Ключові слова: соціалізація, аналіз педагогічного процесу, навчання іноземній мові.

Коваленко Н.Л., Прищепя Т.В. Анализ педагогического процесса овладения иностранными языками студентов-спортсменов в рамках процесса их профессиональной социализации. В работе представлены результаты исследования особенностей педагогического процесса овладения иностранными языками студентов-спортсменов в рамках процесса их профессиональной социализации в Приднепровской государственной академии физической культуры и спорта. На основе полученных данных было установлено, что студенты-спортсмены достаточно работоспособны, если их привлекать к обучению иностранным языкам в спортивном вузе по-специфически системными методиками преподавания.

Ключевые слова: социализация, анализ педагогического процесса, обучение иностранному языку.

Kovalenko N.L., Pryshchepa T.V. The analysis of the pedagogical process of foreign languages' acquirement of sportsman students within the process of their professional socialization. The results of studying the peculiarities of the pedagogical process of mastering the foreign languages of student-athletes as part of the process of their professional socialization at Pridniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport are presented in the research. Based on the data it has been established that students-sportsmen are sufficiently able-bodied if they are involved in learning foreign languages in sporting higher education on the basis of specific system teaching methods (with the help of perseverance, purposefulness, self-esteem, a desire to self-actualize and others). It is noted that in the process of studying foreign languages the motivation is not at the last place. It is also should be mentioned that the study of foreign languages contributes to such areas of professional activity as familiarization with new technologies, scientific hypotheses, and trends, outstanding innovation in science, technology and sports; establishing contacts with foreign companies, enterprises, educational institutions; raising the level of professional competence. It was emphasized that the research was conducted according to one strategy, which was to demonstrate the necessity of studying a foreign language in the process of socialization of students in higher educational institutions of physical culture. It should be noted that the model that we have chosen for the effective socialization of students in the process of studying foreign languages is relevant and should affect the student-athlete, both pedagogically-didactic and psychologically. We believe that foreign language lessons in sports and non-linguistic pedagogical universities should be based on competence, differentiated, individual, communicative activity approaches to ensure an optimal structure and effective operation of the process of identity formation of future specialist in sports. We come to the conclusion that it is necessary to introduce a cross-examination of foreign languages from the first to the last year, and an additional recurring special course in foreign language for admission to the Master's program. Only under such conditions, we can confidently speak about the effective psychological and pedagogical socialization of students in the study of a foreign language and the actual optimization of the educational process. Continuation of research during the educational process and further analysis of scientific and methodical method of teaching foreign languages in sport is assumed.

Key words: socialization, analysis of the teaching process, learning a foreign language.

Постановка проблеми. Період навчання у ВНЗ пов'язаний з опануванням багатьох нових дисциплін серед яких іноземна мова займає не останнє місце. Ці знання необхідні для професійного становлення особистості. Природно, що у цей період найважливішим чинником, який впливає на процес професійної соціалізації студентів, є навчальна діяльність.

Мета роботи: теоретично і практично обґрунтувати необхідність перегляду засад вивчення іноземних мов у спортивному виші, створення оптимального адаптивного напрямку вивчення іноземних мов спортивного спрямування на

ґрунті спеціально розробленої методики викладання.

Методи та організація дослідження. Як відомо, навчальна діяльність – один із видів діяльності студентів, спрямований на засвоєння ними теоретичних знань, умінь і навичок. З комунікативного погляду, навчання – двоєдина діяльність педагога і студента. Вона має системний характер, предметом її є взаємодія між тим хто навчає, і тим хто вчиться. Складна сукупність взаємодій і зв'язків викладача і студентів опосередковується системою засобів, методів і організаційних форм навчання та спілкування. Процес навчання охоплює не тільки дидактичний, пов'язаний із засвоєнням знань, компонент, а й соціально-психологічний, що відтворює характер взаємин у студентській групі, соціально-психологічну групову атмосферу, рівень розуміння в системі «педагог – студент» та ін. Соціально-психологічний компонент навчальної діяльності студентів утворюють такі її складові, як проблеми адаптації студентів до умов навчання у вузі; особливості створення позитивного соціально-психологічного клімату в студентській групі; особливості налагодження стосунків студентів із викладачами; соціально-психологічні бар'єри студентів, зумовлені навчанням; типи спілкування і діяльності на рівні «педагог – студент», «педагог – студентська аудиторія»; проблеми взаєморозуміння викладача і студентів; етнопсихологічні особливості спілкування в процесі навчання та взаємодії. Дія цих чинників зумовлює конкретні особливості соціалізації студентства [11].

Не останнє місце посідає мотивація до вивчення іноземних мов у немовних (спортивних) вишах взагалі. Шведський вчений-філолог, поліглот і методист Е.Г. Гуннемарк зазначає: «...мотивація – тяжіння до вивчення мов – зовсім непросте явище. Передусім вона мусить бути довготривалою. Інтерес до мови не повинен зникати при зіткненні з її труднощами, або коли на зміну приходять інші справи...» [8]. Ми вважаємо за потрібне додати самоконтроль та дидактичну адаптованість як складові навчального процесу. Саме вони можуть направити студента-спортсмена до ефективного та свідомого «входження» у лексичний потенціал вивчаємої мови.

Ми виходимо з того, що проблема контролю (самоконтроля студентів) та оцінки якості навчання, визначення ступеню сформованості іншомовної комунікативної компетенції, рівня володіння видами мовної та мовленнєвої діяльності – одна з центральних проблем у методиці навчання іноземним мовам. Контроль супроводжуватиме навчання протягом усього базового курсу. I, II курси – первинна сходінка оволодіння іноземною мовою, V курс – входження в професійно – адаптований науковий контекст іноземної мови.

«В провідних зарубіжних методиках викладання іноземних мов вчені виділяють соціалізацію студентів у процесі вивчення іноземної мови, як один з головних акцентів у викладанні іноземної мови» [9, с. 210]. «Студенти мають бути простимульовані для: розширення власних індивідуальних горизонтів (individual horizons), бачення мови та розвитку власних навичок мислення іноземною мовою (thinking skills)» [1]. Цікавою є й така думка: «...іноземна мова (головним чином – англійська) грає – ключову роль у виховній системі та житті світової спільноти будь-яких націй». Саме такої думки додержуються і інші зарубіжні вчені-методисти. Саме такої думки додержуються і інші зарубіжні вчені-методисти (Див.: [3], [2], [5], [6], [4]). У цей же час «новітні технології навчання в поєднанні з традиційними методами викладання іноземних мов сприяють розвитку соціалізації студентів, внутрішньої мотивації, особистісного росту студентів, готують студентів до вирішення різних завдань в подальшому житті і професійній діяльності» [10, с. 621].

Аналіз наукових і науково-методичних джерел показав, що у наш час у педагогічній науці розроблена достатня кількість моделей навчання іноземним мовам у немовних вузах. Але специфіка спортивного вузу спрямовує нас лише на одну оптимальну модель (яка сама може розвивати додаткові моделі) навчання. Так, за основу нашого дослідження ми беремо пропозицію дослідниці Л. Є. Алексєєвої, яка пропонує модель процесу навчання іншомовному професійно-орієнтованому спілкуванню студентів спортивних факультетів, яку можна сформулювати як: «завдання – ланка – етап» [7]. Концепція даної моделі така: модель кожного заняття, або декількох занять, які тематично об'єднані в окремий блок, складається з ряду етапів: ознайомлення, тренування та мовна практика. Кожен етап пропонується розширити введенням ланок як більш дрібних ніж етап, одиниць навчального процесу (наприклад: психологічне опитування перед кожним тематичним блоком, тобто як студенти до нього відносяться, чи здатні вони подолати страх перед вивченням іноземної мови у виші, або, взагалі у них «спортивний настрій»). Включення в модель таких ланок забезпечує формування та тренування мовних знань та навичок. Кожна ланка, у свою чергу, націлена на виконання ряду завдань, які об'єднані однією конкретною потребою. Результативність даної так званої «командно-адаптованої» моделі залежить від того, наскільки вірно викладач вибере прийом навчання, виходячи з психологічних особливостей та манери поведінки студентів. З практичного боку для втілення цієї комплексної моделі нами використовувалися навчально-методичні посібники для аудиторної та самостійної роботи студентів, які укладені згідно з новими навчальними програмами та планами.

Дослідницький психолого-педагогічний попередній експеримент проводився за однією стратегією, яка повинна була показати необхідність вивчення іноземної мови у процесі соціалізації студентів у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю. Потрібно зазначити, що обрана нами модель для ефективного соціалізації студентів в процесі вивчення іноземних мов є актуальною та повинна впливати на студента-спортсмена як з педагогічно-дидактичного так й з психологічного боку.

Результати дослідження та їх обговорення. Складання фахівцями кафедри іноземних мов ПДАФКІС власної адаптованої моделі та методики навчання іноземним мовам студентів фізкультурного вузу було зумовлене необхідністю створення найкращих умов для подальшої професійної соціалізації студентів, в умовах скорочення часу аудиторних занять за рахунок збільшення самостійної роботи.

У попередньому експерименті брали участь: студенти 1-го, 2-го та 5-го курсів. На першому етапі дослідження викладачами кафедри було проведено усне вибіркове опитування. Ці бесіди були проведені в цілях попереднього визначення відношення студентів до іноземної мови у їх житті та подальшій кар'єрі. Під час опитування викладачі в кожній академічній групі обрали трьох студентів різного рівня мовної підготовленості (умовних: відмінників, встигаючих та мало

встигаючих учнів), яким було задано наступні питання:

1. Чи високо ви оцінюєте свій рівень знань іноземної мови?
2. Чи зустрічали ви колись у своєму житті людину, яка спілкувалася іноземною мовою? І якщо так, то чи відбувся між вами повноцінний діалог?
3. Чи знаєте ви приклади того, де ви зможете використати знання іноземної мови у майбутньому.

Після попереднього опитування викладачами кафедри було проведено контрольне тестування студентів для того, щоб виявити рівень «залишкових» знань студентів та проведена бесіда щодо цілей та особливостей вивчення іноземної мови. Виявлено, що студенти мають проблеми щодо роботи з лексико-граматичним матеріалом середньої складності, що викладається, та проблеми з виконанням самостійної роботи.

Як відмітив видатний вчений-методист А.Н. Щукін: «...іноземна мова, як й інші практичні дисципліни, передбачає для свого засвоєння виконання більшого об'єму тренувальних вправ, які призводять до формування мовних навичок та вмінь» [12]. Для вирішення цієї проблеми викладачі кафедри вирішили використовувати «Граматику (збірник вправ з англійської мови)» Ю.В. Голіцинського та методичні розробки викладачів нашої кафедри. Саме ці видання відповідають умовам сучасного навчального процесу у ПДАФКіС найкращим чином.

В ході попереднього експерименту було проведено анонімне анкетування, за допомогою якого ми розраховували отримати остаточні та усвідомлені відповіді на низку запитань, що стосуються психолого-педагогічних аспектів професійної соціалізації студентів-спортсменів. Питання в анкеті ділилися на: 1) питання важливі для дослідження і 2) питання, важливі для студента щодо розуміння необхідності володіння іноземною мовою у подальшій кар'єрі. Завдяки цьому на питання «Чи допоможе вам знання іноземної мови у подальшій кар'єрі?» 90 % респондентів відповіли «Так». Аналізуючи відповіді на запитання, що стосувалися знання та використання іноземної мови у подальшому житті, ми можемо зробити висновок, що майже всі студенти вважають володіння іноземною мовою важливим чинником успішної кар'єри і зацікавлені у вивченні іноземної мови протягом усього терміну навчання у ВНЗ. Дослідження показує, що студенти прагнуть оволодіти лексико-граматичним матеріалом як професійної спрямованості, так і загальнонавчальним, і готові для цього мати три-чотири пари на тиждень (46 %), чи, при сучасній кількості практичних занять, хоча б мати іноземну мову на першій-другій парі (27%).

В ході анкетування було виявлено, що різниця в мотивації вивченні іноземної мови між студентами, які навчаються за різними спеціалізаціями майже відсутня. Адже знання іноземної мови є не бажаною умовою при майбутньому працевлаштуванні, а необхідністю про яку студент знає вже першому курсі. Так, студенти 1-го, 2-го та 5-го курсів денного відділення проявили неабияку зацікавленість у вивченні іноземних мов і продемонстрували (кожен на своєму рівні) існування зацікавленості щодо оволодіння письмовим та усним мовленням поряд з професійно-орієнтованим читанням. Загалом «Експериментальна група» показала середні показники, які можна охарактеризувати як «середньо-добрі». За анкетним опитуванням викладачі кафедри склали мотиваційну стратегію, яка полягала у забезпеченні дидактико-педагогічного спрямованості так званої системи «активного навчання». Природно, що спортивно-педагогічний вищий навчальний заклад неминуче суттєво відрізняється методикою викладання іноземної мови, більш індивідуальним підходом до кожної особистості, яка має працювати у невеликій умовній «команді» та впровадженням циклічно-закріплювальних граматичних блоків та «діяльнісних» методів навчання.

Так, діяльнісні методи навчання іноземним мовам, які були розроблені викладачами кафедри, для підготовки основного експерименту мали здійснювати наступні функції:

- свідому активізацію мислення, сприйняття матеріалу студентами, які вивчають іноземні мови у неможливому виші;
- високий ступень залучення до активного процесу навчання та обов'язкова взаємодія тих, хто навчається між собою;
- високий рівень мотивації та творчий елемент у навчанні;
- ефективність розвитку професійно-прикладних навичок та вмінь.

Серед суб'єктивних факторів, які негативно вплинули на результати попереднього експерименту, на наш погляд, є економічна криза, яка вплинула не тільки на економічне становище в країні, але й на психологічний стан студентів, які вирішили спробувати поєднати навчання в академії і тренування з працею. Таке поєднання для більшості виявилось неможливим і неминуче скоротило відвідування занять та рівень успішності.

Потрібно додати, що заняття з іноземної мови у неможливому спортивно-педагогічному виші повинні будуватися на основі компетентнісного, диференційованого, індивідуального, комунікативно-діяльнісного підходів, які мають забезпечити оптимальну будову та ефективне функціонування процесу формування особистості майбутнього спеціаліста у спорті.

Позитивний результат освітньої діяльності залежить від грамотного педагогічного супроводу навчальної роботи, який попереджає втрату інтересу у студентів при зустрічі з інтелектуальними, емоціональними та іншого роду труднощами. Щоб цієї втрати інтересу вивчення іноземної мови не сталося, викладачі кафедри створюють на заняттях позитивну обстановку, щоб студенти мали приємні та позитивні емоції.

Студенти факультетів ФКіС та ФВ виявили більшу готовність застосувати свої знання з іноземної мови на практиці. Це підкріплює їх позитивне бачення іноземної мови у своєму як академічному, так й професійному житті (наприклад, виїзд на тренування або працю за кордон).

В ході дослідження було встановлено, що студенти 2-го року навчання, більш вдумливо придивляються до викладення інформації іноземною мовою, тому що деякі теми навчального матеріалу з іноземних мов мають, безперечно, тематичну схожість з профільюючими предметами, що викладаються у академії. Наприклад, анатомії, фізіології, теорії і методики обраних видів спорту тощо. Але через те, що заняття проводяться один раз на тиждень студенти інколи просто не пам'ятають, що їм пояснювали на попередньому занятті.

Необхідно окремо виділити студентів ФР, які прагнуть отримати якомога кращі оцінки та швидше академічно адаптуватися до кожної теми. Результати складання контрольної роботи студентів факультету ФР однакові на обох курсах

експериментальних контрольних груп – «середньо-високі». Природно, на наш погляд, що студентам цього факультету було б бажано вивчати другу іноземну мову. А вже вивчення двох іноземних мов – вже застосовується у середніх загальноосвітніх школах. До цього питання прикута увага педагогів, методистів, лінгвістів. Метою іншомовної освіти у глобальному масштабі стає розвиток полікультурної та багатомовної особистості, у тому числі через формування її комунікативної компетентності, що проявляється в здатності й готовності здійснювати спілкування засобами іноземної мови на міжкультурному рівні в широкому культурологічному аспекті. Аналіз ходу експерименту також свідчить про те, що студенти-магістри більш адаптовані до аналітичного підходу сприйняття навчального процесу іноземних мов; втім студенти з напряму ФКіС не системно сприймають виклад матеріалу з іноземної мови. Загалом, магістри-спортсмени у попередньому експерименті, не дивлячись на спортивне та академічне перенавантаження, спроможні засвоювати навчальний матеріал з вивчення іноземних мов досить ефективно.

Висновки. Проведений попередній експеримент показав, що студенти достатньо працездатні, якщо їх залучати до навчання іноземним мовам у спортивному виші за специфічними системними методиками викладання для психологічного та педагогічного впливання на ті їх здібності, які ще не проявилися належним чином (наполегливість, цілеспрямованість, самоповага, бажання ефективно самореалізуватись та інші). Постійна втомленість після тренувань, на яку скаржаться студенти «ФВ» (тому що студенти факультету ФКіС звикли до сильних перенавантажень), інколи, є причиною «негативного тону», і тоді результат від навчання може бути не достатнім. Однак структурні методики нашої кафедри, які, в першу чергу, мають сприяти на позитивні емоції студентів як факультету ФВ, так і факультетів ФКіС та ФР, націлені викликати у спортсмена поштовх до перемоги, в нашому випадку мовного бар'єру. Викладачі кафедри мають спонукають студентів-спортсменів розширювати глибинні обрії та ресурси своєї волі та свідомості для того, щоб їх мозок зміг у майбутньому з певною легкістю упоратися із завданнями іншомовної комунікації на побутові та фахові теми із зарубіжними колегами.

Але головний недолік полягає у тому, що у нас майже відсутні у достатній кількості сучасні навчальні посібники, які б стимулювали активне академічно-адаптоване творче мислення студента-спортсмена. На думку викладачів кафедри – якісна самостійна підготовка студентів не може відбуватися без додаткових джерел інформації: лінгфонного кабінету, лінгвістичних он-лайн курсів, тощо. Академічний об'єм викладання іноземної мови має складати, як мінімум, 8 годин практичних занять на тиждень на 1-му курсі; 6 годин на 2-му та 5-му курсах та повинен базуватись на спланованій спеціальним чином методиці інтенсивного засвоєння іноземних мов і системно організована самостійна робота студентів.

Викладачі кафедри одностайно вважають, що необхідно впровадити наскрізне вивчення іноземних мов з першого по останній курс, та додатковий повторювальний спецкурс з іноземної мови для вступу в «Магістратуру». Тільки за таких умов ми зможемо впевнено говорити про ефективну психолого-педагогічну соціалізацію студентів при вивченні іноземної мови та про реальну оптимізацію навчального процесу.

Література

1. Aceto Stefania, Pondi Claudio, Marzotto Paola. Pedagogical Innovation in New Learning Communities (An in-depth Study in New Twelve Online Learning Communities). European Commission, Joint Research Centre, Institute for Prospective Technological Studies: Luxembourg: Publications Office of the European Union / Stefania Aceto, Claudio Pondi, Paola Marzotti. – European Union, 2010. – 134 p.
2. Andrews S. Teacher Language Awareness (Cambridge: Language Teaching Library) / Stephen Andrews. – Cambridge University Press, 2007. – 232 p.
3. Dr. Patel M. F., Draveen M. Jain. English Language Teaching (Methodik, Tools&Techniques) / Dr. M. F. Patel, M. Jain Draveen. – E. 566, Valshali Nagar, Near Akashwani Colony, Jaipur, 2008. – 191 p.
4. Ellis R, Bakhuizen G. Oxford University Press. / Rod Ellis, Gary Bakhuizen. – 2004. – 404 p.
5. Godfrey R. Oxford Practice Grammar./ Rachel Godfrey. – Oxford University Press, 2007. – 232 p.
6. Pleugner J. How to Teach Modern Languages – And Survive. / Jan Pleugner. – Multilingual Mattews LTD – Clevadon, Buffalo, Toronto, Sydney, 2001. – 178 p.
7. Алексеева Л.Е. Оптимизация процесса обучения иноязычному профессионально-ориентированному общению специалистов-нефилологов в системе дополнительного образования <http://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-02/dissertaciya-optimizatsiya-protsesta-obucheniya-inoazychnomu-professionalno-orientirovannomu-obscheniyu-spetsialistov-nefilologov-v-s>
8. Гуннемарк И.В. Искусство изучать языки / пер. со швед. Д.Л. Спивака/ И.В. Гуннемарк. – СПб.: «ТЕССА», 2001. – 208 с.
9. Коваленко Н.Л. Аналіз соціалізації студентів у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю в процесі вивчення іноземних мов / Н.Л. Коваленко, Т.В. Прищеп // Науковий часопис. НПУ імені. М.П. Драгоманова, 2017. – Випуск 3К(84) 17. – С. 210-213.
10. Прищеп Т.В. Актуальні проблеми соціалізації студентів у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю в процесі вивчення іноземних мов / Т.В. Прищеп // Актуальные проблемы физической культуры и спорта. – ЧГПУ им. И.Я. Яковлева, Материалы VII международной научно-практической конференции, 2017. – С. 618-622.
11. Соціальна психологія http://pidruchniki.com/1719051239103/psihologiya/sotsializatsiya_studentskoyi_molodi
12. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам, Теория и практика. – М.: Филомастис, 2006. – 412с.